

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

1988

3 MAART

3

IN DIT NUMMER:

**SMIT-KROES, LEIDS DRINKWATER,
SFEERVERSLAGEN UIT BRUSSEL EN ZEELAND**

- 3 Het redactioneel van de nieuwe hoofd-redacteur.
- 4 Opmerkingen van Rosenthal overbodig voor Smit-Kroes? in elk geval geen reorganisatie om de reorganisatie op Verkeer en waterstaat.
- 9 Integratie of isolatie; de beperkte effecten van hervormingen.
- 12 Het Zeelandgebeuren: "Geen cent teveel hoor!"
- 14 'Politieke economie van Plato tot Marx' Het hele wereldraadsel opgelost in een kleine vierhonderd pagina's.
- 15 Breunese en Toonen in de ring; Where were you?
- 16 Leids drinkwater op de tocht?
- 21 Een nieuwe column: scherpe waarnemingen van Michiel Nicolaas van der Hargh.
- 22 my cuntry: Europe.
BIL-excursie naar Brussel en Luxemburg.
- 24 Het RAP en het KOL: behuizing met een groots verleden voor een jonge studie.
- 26 Overlegorgaan Studenten Belangen.
- 27 Mededelingen.
-
- Sandra Hoogenbirk, Frank Neumann en Jaap van Rooijen hebben de redactie verlaten. We bedanken hen voor de tijd en energie die ze in het blad gestoken hebben.
-

TIP-TOP

**AUTO- EN TRUCK
VERHUUR**

Leiden ☎ 071-125709-153627

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

ISSN: 0920-5772

2^e jaargang, nummer 3. Een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire Vereniging Leiden. Verschijnt 4x per jaar.

Hoofdredacteur
Victor Berg

Redactie
Joris Jurriëns, Annelies Kakebeeke, Sandra Knops, Lenneke Post, Hans Steensma

Eindredactie
Marieke Kleiboer

Medewerkers aan dit nummer
Michiel Nicolaas van der Hargh, Frank Neumann, Jos Raadschelders, Linda Schepman, Marcel Veenswijk

Redactieraad
Mw. M.L. Gevers-Breusers, dhr. D. Kap-horst, Barbara de Beukelaar, Victor Berg

Cover design
Randi van der Toorn Vrijthoff

Druk: werkvoorzieningsschap
Zuid-Kennemerland Haarlem

Advertenties
Joris Jurriëns, tel. 079-212957

Redactie-adres
BB, Rapenburg 59, 2311 GJ Leiden, tel. 071-275607

Abonnementen: B.I.L.-leden en donateurs ontvangen B.B. gratis. Voor niet-leden bedraagt de abonnementsprijs f 16,- (4 nummers). Over te maken op bankrek.nr. 56.65.22.373 t.n.v. "B.B. abonnement" of op giro 9013 van ABN-Leiden o.v.v. "B.B. rek.nr. 56.65.22.373; abonnement".

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij de Raad van Organisatie-Adviesbureaus en Kaiserstraat 22c/ Wilfried Inc.

METAFOREN

Dat ambtenaren luier zijn dan andere mensen, is een veel gehoorde stelling die echter moeilijk te bewijzen is. Maar in ieder geval wél lui zijn de ambtenaren in spé, de bestuurskundestudenten. En dan niet zozeer vanwege hun soms uitgesproken pleidooi voor, of bedrijvige handel in uittreksels. Nee, simpelweg vanwege het feit dat niet één van hen, en trouwens ook niemand van alle andere B.B.-lezers, in de pen is geklommen na het toch wel enigszins provocerende artikel van Van de Vall in de vorige B.B. Heeft dan niemand diens categorisering van bestuurskunde als 'kunde', als gekunsteld ervaren (excuseer, professor) en heeft dan niemand opgemerkt dat hij de 'identiteitscrisis' van ons vak totaal verkeerd geïnterpreteerd heeft?

Ha, gelukkig. In deze B.B. doet Michiel Nicolaas van der Hargh zijn intrede als columnist. Ter elfder ure is hij degene die laat weten dat hij de klok heeft horen luiden en al aardig in de richting van de klepel wijst.

In dit nummer vindt u verder een interview met Neelie Smit-Kroes. Zij is niet de eerste prominentie van liberale signatuur die in dit blad het woord gelaten wordt. Vanaf het volgende nummer zullen de ideologieën dan ook wat eerlijker verdeeld aan bod komen. Maar men moet niet uit het oog verliezen dat de verdeling van ambtelijke top-functies over de diverse politieke ideologieën nu eenmaal beslist geen getrouwe afspiegeling vormt van de verhoudingen tussen die ideologieën in de samenleving als geheel. De overstap van Hans Pont naar Binnenlandse Zaken schudde Nederland enige weken geleden ineens weer even helemaal wakker. In hoeverre het laten horen van de reactie van Van der Scheur dit effect fysiek heeft ondersteund, is uiteraard moeilijk te kwantificeren.

Tot slot wil ook ik er op wijzen: er waart een spook door het openbaar bestuur, het spook der beweging. Het spook doet zelfs de Landelijke Bestuurskunde Dag aan. Maar zal het de bureaucratisten, die er een 'heilige drijfjacht' op voeren en dat vreemd genoeg doen door zo stevig mogelijk op hun stoel te blijven zitten, uit handen blijven?

Victor Berg,
hoofdredacteur

BOOX

WETENSCHAPPELIJKE BOEKEN UIT HET BUITENLAND

OPMERKINGEN VAN ROSEN- THAL OVERBODIG VOOR SMIT-KROES?

Door Linda Schepman
en Frank Neumann

Positivisme viert hoogtij ten departemente van minister Smit-Kroes, de 'golden girl' van de VVD. Acht jaar bestuurt zij nu al Verkeer en Waterstaat met een grote dosis daadkracht en publiciteitszin. Een vrouw met ervaring. Dat blijkt ook tijdens het interview.

Maar kan zij de grote operaties nog wel overzien? Op Verkeer en Waterstaat zijn ongeveer 70 reorganisaties aan de gang, waarvan 56 behartigd worden door externe bureaus. Hoe bewaakt minister Smit-Kroes de samenhang van het grote aantal organisatieveranderingen?

Smit: "Nou, we reorganiseren niet om te reorganiseren, er zit wel degelijk lijn in, we zijn als departement bezig met een proces van heroriëntatie. We zijn daaraan begonnen omdat we zelf ook constateren dat er sprake is van een gewijzigde maatschappelijke behoefte, zowel wat betreft de rol van de overheid als van Verkeer en Waterstaat. Vooral in dit kabinet is duidelijk de pijler: Laat over aan de private sector wat daaraan overgelaten kan worden. Dus zoveel mogelijk overhevelen en de rol die dan voor mijn eigen winkel Verkeer en Waterstaat overblijft is die van beleidscentrum. Dat betekent ook de grote operaties verwerken, zoals decentralisatie, privatisering, afslanking en dergelijke. We zijn op dit moment heel zorgvuldig bezig om in deze periode, met name tot aan het einde van dit kabinet zoveel mogelijk duidelijkheid te scheppen, vooral de richting aan te geven waar we naar toe gaan, om uiteindelijk te proberen tot een kwalitatief betere, maar tegelijkertijd ook kleinere overheid te komen. Bovendien streven we naar versterking van de marktsectoren."

BB: Op een buitenstaander komt het toch een beetje raar over, al die externe bureaus die op het departement bezig zijn. Neem bijvoorbeeld de opmerking van de SPITS-ambtenaar* die zegt dat als een ambtenaar een idee heeft, het vaak niet wordt overgenomen, terwijl als externe bureaus hetzelfde idee lanceren, het wel wordt overgenomen, waarbij dan komt dat externe bureaus geen verantwoordelijkheid hebben voor beleid op langere termijn. Hoe denkt de minister daarover?

Smit: "Nou, het beleid op de korte en langere termijn, is natuurlijk aan degene die politiek verantwoordelijk is. Voor zowel de mannen van buiten als van binnen geldt dat de zaken uiteindelijk gefiatteerd dienen te worden door de politieke top. Het mag geen verschil uitmaken of het een man van binnen of buiten is. Ook het externe bureau heeft de verantwoordelijkheid ten opzichte van zijn opdrachtgever en is zo mogelijk nog kwetsbaarder dan de lui van binnen."

APPELS EN PEREN

Bij de reorganisaties wordt er zoveel mogelijk gebruik gemaakt van privatisering. De laatste tijd blijkt nogal eens dat privatisering niet altijd lonend is vanwege de hoge overhead- en ontwikkelingskosten. In hoeverre is er sprake van dat er in plaats van voor privatisering, gekozen wordt voor instrumenten als public-private partnership, en zelfbeheer?

* SPITS (Systematische Produktiviteitsverbetering In Taakstelling Staf)-ambtenaar: lid van het SPITS-team, groep van 15 jonge, veelbelovende academici, uitgekozen door secretaris-generaal Den Besten. Het SPITS-team is ingesteld met het doel het departement door te lichten in het kader van een produktiviteitsverbetering.

Smit: "We hebben bij ons een combinatie, het hangt er heel erg van af over welke dienstonderdelen, welke activiteiten je spreekt. Ik vind dat je reuze moet oppassen met de stelling, die ik overigens veelvuldig hoor, dat privatisering kostbaarder is. Het hangt er maar van af welke kosten je in de ene situatie of de andere situatie meerekent. Wij zijn bij de overheid nooit sterk geweest in het toerekenen van alle kostensoorten. Ook mijn salaris zal bij vergaande privatisering op alle diensten moeten drukken. Dat is natuurlijk nog nooit voorgekomen, om maar even aan te geven hoe moeilijk het is te beoordelen. Het is gevaarlijk om appels en peren te vergelijken. Een tweede opmerking is dat we tot nu toe niet gewend waren om bij afstoting of uitbreiding van bepaalde diensten een zuiver economische afweging te maken, het was meer zo van: de club zit er toch, dus laten we dan gelijk maar vragen of ze dat zo en zo willen doen. Bij privatisering is het economische afwegingsproces veel meer aan de orde, moet er meer overwogen worden of een taak nu wel echt nodig is, aangezien de club er nog niet zit. Het zou best kunnen betekenen dat er nu nog een hoger kostenplaatje vast te stellen is omdat er aan twee kanten gewend moet worden aan die situatie. Voor mij blijft privatisering natuurlijk het politiek ingevulde plaatje, voor mij blijft een kleine efficiënt werkende overheid, die ook ten aanzien van de marktsector beter functioneert, een ideaalbeeld omdat daar de zaken beter afgewogen kunnen worden dan in een groot log apparaat. Ik vind dat je een

instrument als privatisering op langere termijn moet bekijken en dan ook daar pas de vergelijking moet maken. Dat geeft overigens wel spanningen want bij een omhooggaande overheid is het spek dat je nodig hebt om op de middellange termijn te komen tot een betere en rendabelere situatie niet meer, of in geringe mate aanwezig."

BB: Een thema dat vaak wordt aan gesneden bij reorganisaties in het openbaar bestuur is dat de scheiding politiek/ambtelijk management een blokkade vormt voor een goede besturing van het departement. Hoe ligt dat op het departement van mevrouw Smit-Kroes?

Smit: "Er is sowieso een duidelijke taakafbakening tussen de ambtelijke en politieke top, uiteindelijk is de politieke top natuurlijk ook verantwoordelijk ten opzichte van wat er op het departement gaande is. De verstandhouding tussen mij en mijn secretaris-generaal is prima en we hebben dezelfde visie op het departementale management. We moeten oppassen dat we elkaar niet de wanhoop aanpraten, we zitten in een intrigerende tijd van vele grote operaties waarin veel van de mensen wordt gevraagd. Daarnaast is het natuurlijk ook een uitdaging van de bovenste plank om dat allemaal te mogen meemaken. Ja, we zullen het met zijn allen moeten klaren, om te zien dat we de 'winkel' niet alleen eigentijds en met het oog op de toekomst moeten beheren, maar bovendien er ook voor zorgen dat de winkel draaiende blijft, want hij is niet gesloten wegens verbouwing."

BB: Vindt U de scheiding politiek/ambtelijk management geen probleem omdat het tussen U en uw secretaris-generaal klikt?

Smit: "Er is overal wel eens wat. Ook tussen de voorzitter en de secretaris van de voetbalclub. Het gaat er vooral om dat je duidelijkheid schept over waar je mee bezig bent, en een tijdspad uitzet waarin je dingen denkt te kunnen bereiken. Aan de andere kant moet er ook gelet worden op de moeilijke punten in zo'n proces, die er altijd zijn."

GAREN VAN DE KLOS

De Leidse hoogleraar bestuurskunde Rosenthal, een partijgenoot, heeft in

zijn oratie gezegd: "Politiek Den Haag is momenteel zo stuurloos dat ambtenaren alle tijd hebben voor het uitvechten van onderlinge vetes." Hij vindt dat ministers meer en beter leiding moeten geven aan hun departementen. Voelt minister Smit-Kroes zich hierdoor aangesproken?

Smit: "Ik was in het buitenland en ken de inhoud van zijn inaugurele rede nog niet precies. Ik heb de opmerkingen gehoord, wij moeten natuurlijk in zijn algemeenheid oppassen dat wij niet teveel navelstaren, maar doen wat van ons verlangd wordt; dat geldt zowel voor politici als voor ambtenaren, het is op een gegeven moment gewoon garen van de klos laten komen."

VROUWEN IN HET OPENBAAR BESTUUR

Tot nu toe zijn er nog maar weinig vrouwen in het openbaar bestuur in hogere posities werkzaam. Zij vallen daarvoor extra op. Alles wat zij doen wordt extra kritisch bekeken. Momenteel zijn er veel vrouwen in de Bestuurskundeopleiding. Wat zullen naar het idee van mevrouw Smit-Kroes de gevolgen zijn als over enige jaren meer vrouwen op hogere posities binnen het openbaar bestuur zullen werken?

Smit: "Oh, een intrigerende vraag, ik ben van mening dat in een situatie buiten het gezinsverband het niet zozeer aankomt op mannen of vrouwen. Verder ben ik ervan overtuigd, dat er tot nu toe nog maar een beperkt aantal vrouwen buitenshuis in betaalde functies en dan nog in het openbaar bestuur werkzaam is. Het is een aselechte steekproef. Het gaat om vrouwen, die bijna tegen de stroom in hun plaats hebben proberen te verwerven. Met de volgende generaties zal dat blijken, omdat de categorie mannen bestaande uit vechters, die-hards compromismannen, noem alles maar op, bij de categorie vrouwen die nu actief zijn, nog niet zo herkenbaar is, omdat het geen afspiegeling is van het bestand van vrouwen in onze samenleving. Wanneer dat veel meer aan de orde is, zal het zo zijn dat je met mensen te maken hebt met soms heel verschillende karakters en persoonlijkheden en dat het er dan niet zozeer om

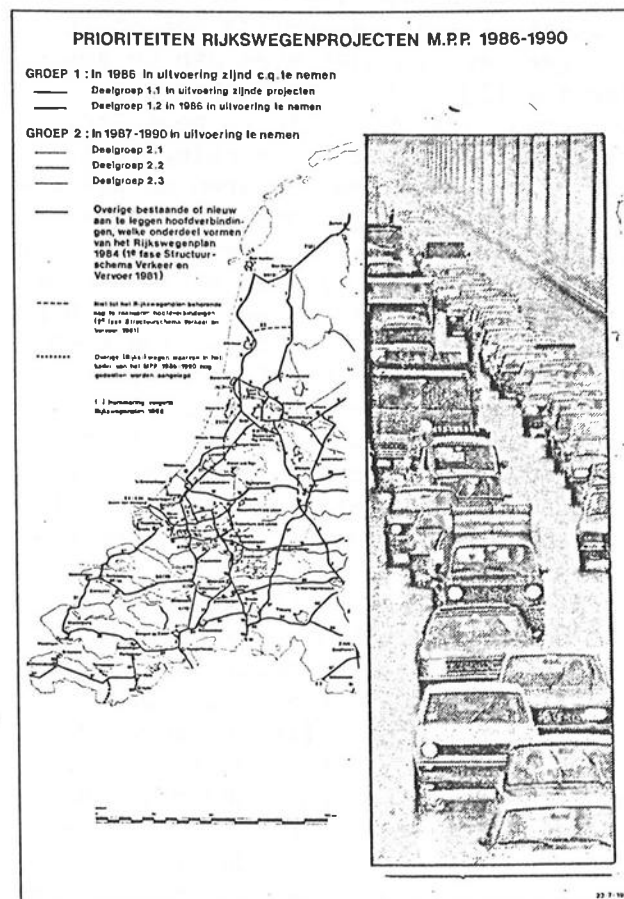
gaat of het een vrouw of een man is, maar meer of het een zus of zo persoonlijkheid is."

BB: Je hoort wel eens zeggen dat vrouwen directer en emotioneler zijn en dat ze vanuit die optiek wellicht bijdragen aan een verbetering van processen in het openbaar bestuur. Bent U het daarmee eens?

Smit: "Ik geloof niet zo dat het met meer vrouwen anders zal gaan. Als er straks een veel groter categorie vrouwen buitenshuis werkt, kun je verwachten dat je net als bij de mannen carrièremakers, of compromismakers aantreft. Ik roep opgewekt dat iedereen zichzelf moet blijven en een patroon moet kiezen wat hij of zij vindt dat het beste past. Als dat maar bewust gebeurt."

WATER EN BROOD

Wat betreft de infrastructuur vragen wij ons af waarom het probleem van de overbelasting van de Randstad niet eerder is ontdekt. Door de late signalering kan pas over tien jaar een struc-

turele oplossing worden gerealiseerd. Is de oorzaak daarvan dat het probleem tot voor kort politiek gezien niet interessant was, of ligt het aan een slecht controlemechanisme?

Smit: "Nee hoor, het is ook al in het vorige kabinet aan de orde geweest. Er is inmiddels een nieuw wetsontwerp voor het Rijkswegenfonds en het doel is daarbij om een bouwprogramma op te zetten en meer wegverbindingen te realiseren. Het fileprobleem verklaar ik uit de snelle groei van de automobiliteit. Prognoses kloppen nooit, maar we zijn nu op wel heel korte termijn met de neus op de feiten gedrukt. Het autobezit is ondanks alle uitspraken die daarover gedaan zijn gigantisch gestegen. Ik vind nog altijd het meest overtuigende wat een onderzoeker van uw eigen universiteit, Flip de Kam, aandroeg. Hij stelde vast dat twee van de drie minimumuitkeringsgerechtigden een auto bezitten. Dan hebben we het bepaald niet over een vetpot, dat kan helemaal niet volgens de sommetjes. Men is kennelijk bereid op water en brood te leven om die auto te houden. Die mensen hebben dat in een prioriteitenstelling toch zo beslist. Verder heeft ook de aangetrokken economie ertoe bijgedragen dat de ontwikkelingen sneller gingen dan gedacht. Daarnaast werken inspraakprocedures dan vertragend op de oplossingen van dit soort problemen."

HULLIE DAAR

BB: De tot nu toe gevonden oplossingen van een verhoging van de wegenbelasting, een geprivatiseerde aanleg van tunnels en een daarmee in verbinding staand systeem van roadpricing bieden, zoals gezegd, pas over tien jaar soelaas. Wat gaat U er op korte termijn aan doen?

Smit: "We zijn met de lagere overheden bezig vast te leggen welke afspraken over de maatregelen op korte en middellange termijn nodig zijn betreffende openbaar vervoer, zoals over parkeerbeleid, extra forensenbussen en dergelijke."

BB: Kunt U wat meer concreet zijn ten aanzien van het gedeelte van het openbaar vervoer waarin U de oplossing met name ziet liggen? Van een medewerker van de NZH vernamen wij dat het busvervoer nogal onderschat is voor wat de mogelijkheid betreft om een korte-termijn oplossing te bieden.

Smit: "In principe wordt er naar een oplossing gezocht binnen alle drie de openbaar vervoerssectoren: zowel NS, als streekvervoer, als de gemeentelijke vervoersbedrijven. Wat het onderschatten van busvervoer betreft: wij hebben samenwerkingsverbanden en zij hebben samenwerkingsverbanden en vanuit die verbanden dienen ook de plannen op tafel te komen. De NZH moet niet zo mopperen maar de mensen in het bedrijf hun huiswerk laten doen. Het is de bedoeling dat in de samenwerkingsverbanden de plannen op tafelkomen. Het is niet mijn bedoeling de wethouderstaak over te nemen of die van de openbaar vervoersbedrijven. Zij zijn zelf veel meer bij machte om te zien wat de beste oplossing is. We moeten niet in de sfeer komen van: wij zouden het wel willen en wij hebben meer geld nodig, maar hullie daar enz., nee, de andere partijen zijn nu aan zet, er moeten taalplannen komen."

BB: Wat de infrastructuur van de NS verder aangaat: het is gebleken in onderzoeken van de Erasmus-universiteit dat de aanleg van een extra baanvak voor een snellere trein op het traject Brussel-Amsterdam niet rendabel is. Onlangs lekte uit dat Nijpels in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening al wel zo'n trein gepland heeft. Hoe zit dat nu met die trein?

Smit: "Nijpels heeft nog geen totaalplan gepresenteerd. Tot zover zijn alle departementen betrokken geweest bij het samenstellen van de nota, ook Verkeer en Waterstaat. Als U zegt: de snelheidstrein is niet rendabel, wat verstaat U dan onder rendabel? Ik kan U de verzekering geven dat in bedrijfs-economische termen het openbaar vervoer absoluut niet rendabel is, maar maatschappelijk gezien wel nodig is. Daar spreken we toch over als we het over

de snelheidstrein hebben. Het traject Parijs-Brussel heeft hogere kansen om rendabel te zijn dan het traject ten noorden van Brussel. Het gaat om een totaalaanpak in Europees verband. Daarbij staat de vraag centraal: wat willen we ermee? Die beslissing is op Europees niveau nog niet genomen en ook voor de Nederlandse situatie is er door het kabinet nog geen beslissing genomen, omdat ik nog geen voorstel heb kunnen prepareren. Maar nogmaals, het is een Europees project om te komen tot een geïntegreerd Europa, en dat moet worden meegenomen in de beleidsafwegingen."

BB: Dus Nederland moet maar een beetje inleveren voor een geïntegreerd Europa?

Smit: "Nee, je moet kijken hoe je dat zakelijk het beste kunt onderhandelen, dat hangt ook van de spoorwegmaatschappijen af."

GOED HUWELIJK

Tussen Verkeer en Waterstaat en het ministerie van VROM zijn nogal wat raakvlakken. Als mevrouw Smit-Kroes besluit om de snelheidsgrens te verhogen tot 120 km. per uur heeft dat een direct effect op de milieuverantwoordelijkheden van dhr. Nijpels. Omdat Verkeer en Waterstaat de milieuverantwoordelijkheid heeft wat betreft de waterkwaliteit en -kwantiteit, en VROM voor alle andere zaken, geeft dat natuurlijk aanleiding tot conflicten. Hoe wordt dat opgelost?

Smit: "Wij roepen altijd opgewekt 'We hebben een goed huwelijk', dus dat herhaal ik nu. We hebben zeer veel met elkaar te maken, zowel op milieuterrein waar ik een aantal verantwoordelijkheden vanuit de milieuportefeuille heb, als op andere gebieden. Ja, soms is dat conflicterend, maar daar is altijd uit te komen in goed overleg. Dat is tot nu toe nog steeds goed gegaan."

BB: Zou het niet beter zijn om de milieutaken in één ministerie onder te brengen, om op die manier een touwtrekken om de potten met geld te voorkomen?

Smit: "Dat maakt niks uit. Ook dan ontstaan er gevechten binnen dat departement over wie de fondsen krijgt toebedeeld. Ik vind de taakverdeling zoals die nu is goed. Als ik kijk naar onze milieutaken: waterkwaliteit en -kwantiteit, dan is het zo voor de hand liggend dat taken die met water te maken hebben door Verkeer en Waterstaat worden behartigd. Het zou buitengewoon onrealistisch zijn om daar verandering in aan te brengen. Laten we alsjeblieft niet over heilige huizen gaan strijden, maar ook kijken waar het werk het beste gedaan wordt."

NIET ALLEEN GELD

Vergeleken met het bedrijfsleven biedt een zware functie als een ministerambt maar slechte primaire- en secundaire arbeidsvoorwaarden. Wat bezielt iemand om dan toch zo'n functie te kiezen?

Smit: "De vaststelling dat er aan de andere kant betere arbeidsvoorwaarden gelden is juist, maar het is ook zo dat het een enorme uitdaging is om dit soort banen te mogen vervullen. Het leven draait gelukkig niet alleen om geld."

BB: Bent U niet bang dat als gevolg van de slechtere arbeidsvoorwaarden in het OB de goede kandidaten naar het bedrijfsleven gaan en de slechte naar het OB?

Smit: "Als ik kijk naar mijn collegae in dit en in het vorige kabinet, dan zie ik dat die mensen daarvoor in het bedrijfsleven aanmerkelijk meer verdienden. Het geeft mij alleen heel positieve gevoelens als ik zie dat deze en andere mensen ook verantwoordelijke taken in de samenleving oppakken. Ik zou hetzelfde kunnen zeggen van de man die het jongensvoetbalelftal 's avonds traint en er niets voor krijgt, zalig dat er zulke mensen zijn!"

Na afloop van het interview krijgen we de indruk dat de opmerkingen van Rosenthal overbodig zijn voor minister Smit-Kroes. Zij lijkt immers de zaken goed in de hand te hebben. ●

INTEGRATIE OF ISOLATIE

administratieve hervormingen in Latijns Amerika

Door Joris Jurriëns

De eerste hervormingsprogramma's in derde wereld landen waren gebaseerd op het idee dat het (Weberiaanse) westerse bureaucratiemodel op elke samenleving toepasbaar was. Deze westerse imitaties bleken echter geen succes te zijn, daar de landen die in ontwikkeling waren in de tijd dat Weber zijn model lanceerde niet afhankelijk waren in hun ontwikkeling van de derde wereld landen, tegenwoordig is het andersom wel het geval.

Daarom moesten er nieuwe oplossingen gezocht worden. Hervorming werd niet langer gezien als een eenduidige oplossing voor alle administratieve problemen in de derde wereld. Steeds meer werd een zogenaamde bottom-up strategie toegepast. Een verandering van structuren en procedures moest tot een algehele verbetering in het administratief systeem leiden. Men onderkende dat participatie in het proces van planning en implementatie erg belangrijk was en dat experts niet langer in isolatie moesten opereren.

In een hervormingsproces kan men drie groepen van actoren onderscheiden. Allereerst de technische experts op het gebied van hervormingen, die veelal het initiatief nemen tot een hervormingsactiviteit, maar voor de implementatie afhankelijk zijn van de twee andere groepen. De experts geven in het algemeen de voorkeur aan programma's die complex en ambitieus zijn en zodoende moeilijk te implementeren. De tweede groep wordt gevormd door de politieke leiders. Zij zijn minder geïnteresseerd in administratieve veranderingen en hechten meer waarde aan symbolische programma's, die snel resultaten opleveren. De bureaucratie is de derde groep. Deze groep heeft eigenlijk een dubbele rol in het proces.

Ze is zowel het object van de hervormingsprogramma's, maar voert tevens de beslissingen hierover uit. De bureaucratie is het meest geïnteresseerd in de specifieke einddoelen, die los staan van de verandering zelf, zoals bijvoorbeeld een verbetering van de werkcondities.

In de geschiedenis van Latijns-Amerika kan men een continu proces van hervormingen op het administratieve vlak waarnemen, al waren deze tot de jaren zestig niet erg ingrijpend.

In de jaren '60 is er een tendens naar meer algemene hervormingsvoorstellen. Zo worden er gespecialiseerde organen met experts opgericht en wordt de administratieve hervorming een permanent beleid. Twee oorzaken voor deze plotselinge hervormingsstemming kunnen aangegeven worden. Allereerst wilde men met deze hervormingen breken met het verleden en ten tweede werd er vanuit het buitenland druk uitgeoefend om te hervormen, omdat de administratieve zwakheid als rem op de ontwikkeling van een land werd gezien.

Deze externe druk was vooral in het begin erg belangrijk. Veel buitenlandse adviseurs kwamen naar Latijns-Amerika om veranderingen op te zetten en personeel uit het land zelf op te leiden. Later werd deze externe invloed geringer en het is een misvatting dat de expert-groepen gedomineerd werden en worden door buitenlanders. Veel junior-leden van deze groepen, die opgeleid waren door de buitenlandse experts, hadden inmiddels het roer overgenomen en begonnen vol enthousiasme en ambitie aan de hervormingsplannen.

Hiertoe werd een institutioneel kader geschapen (meestal een project-organisatie) en de eerste resultaten werden bereikt met het ontstaan van een nationale hervormingsbeweging. Steeds meer werd ook samengewerkt tussen de landen uit de regio, dit leidde in 1972 tot de oprichting van het CLAD (Latijns-Amerikaans Centrum voor Ontwikkelingsadministratie). Helaas werd de hervorming vaak beschouwd als een zuiver technisch probleem, zodat alleen de experts een volwaardige rol vervulden in het hervormingsproces.

Aan de hand van cases in drie Latijnsamerikaanse landen (Peru, Venezuela en Colombia), die Hammergren in haar boek 'Development and the Politics of Administrative Reform' behandelt, zal nagegaan worden waarom administratieve hervormingen faalden en hoe dit voorkomen had kunnen worden.

Deze drie landen vertonen een ongeveer gelijke socio-economische en politieke ontwikkeling en delen ook dezelfde problemen, zoals een grote buitenlandse schuld en een groeiend verschil tussen de ontwikkeling in de stad en op het platteland. Dit laatste kan men een soort van inter-kolonialisme noemen, de ontwikkelde delen van het land leven van de traditionele gebieden. Er is sprake van een sterke urbanisatie en in de steden bevindt zich dan ook het meeste kapitaal en de meeste industrie. Hoewel de politieke stelsels van de drie landen een aanzienlijk verschil vertonen, is de administratie in alle drie de landen vrij groot. De overheid is tevens belangrijk als werkgever voor de middenklasse. De drie landen zijn centralistisch opgebouwd, de lokale overheid heeft relatief weinig macht. De overheid heeft een tamelijk slechte naam, de werkcondities zijn slecht, de salarissen mager en het prestige is laag. Een vicieuze cirkel belemmert de tendens naar decentralisatie. Aan de ene kant heeft de stedelijke staf geen interesse om naar landelijke gebieden te verhuizen, aan de andere kant vindt er geen overdracht plaats van verantwoordelijkheden van de centrale overheid naar de staf in het veld, omdat daar de kwaliteit te laag is.

cases

De eerste case handelt over Peru, waar op zich goede condities aanwezig waren om hervormingen door te voeren. Het merkwaardige van de hervormingen in Peru was dat ze niet alleen faalden in het bereiken van doeleinden, maar ook dat het gewenste effect van het beleid niet duidelijk was. Gezien de grootte van het programma en de mogelijkheid voor een militaire regering om moeilijke programma's te implementeren kunnen er twee redenen aangevoerd worden voor het falen van het hervormingsprogramma. Ofwel de regering heeft nooit de intentie gehad iets te doen met het programma, ofwel het programma faalde wegens een overweldigende oppositie. Toch had het programma meer dan een symbolische waarde, want gezien de geringe publiciteit die er aan het programma is gegeven, kan men niet spreken van een zuiver symbolisch programma, dat immers publiciteit nodig heeft om 'symbool' te kunnen zijn en ook de tweede reden gaat niet op gegeven het feit dat er weinig verzet was tegen de hervormingsmaatregelen. Daar komt dan nog bij dat juist de militairen erg gevoelig waren voor volkspressie en daar snel aan zouden toegeven.

Andere redenen moeten aangevoerd worden: zo faalde het beleid niet zo zeer door negatieve publiciteit, maar door absolute afwezigheid van steun. Alleen de experts waren feitelijk betrokken bij het programma, de militairen toonden een geringe betrokkenheid. Dit had als gevolg dat het programma steeds meer in isolatie ontworpen werd en tevens werd het niet meer nodig geacht om steun te zoeken bij de bureaucratie, zodat de noodzakelijke ingangen naar het administratieve apparaat gesloten bleven. Het uiteindelijke resultaat was dan ook een onrealistisch programma, dat niet geïmplementeerd kon worden.

In Venezuela, waar de tweede case zich afspeelde, waren de bedoelingen die men had met de hervormingen veel te grootschalig en te ambitieus. De experts in dit land waren geobsedeerd door modellen, zonder te kijken of een programma werkelijk betere resultaten opleverde. In het zeer gecentraliseerde land was het regionaliseringsbeleid het grootste struikelblok. Men had grote angst om bevoegdheden over te dragen en ook het creëren van een subnationale overheid schiep grote problemen. Ondanks dat de bedoelde doeleinden nauwelijks gerealiseerd werden, zijn er toch ook positieve punten. Zo creëerde men met het hervormingsproces een grotere bewustwording met betrekking tot administratieve problemen en kwam er veel informatie over de staat van het administratieve stelsel. De meeste successen werden aldus bereikt op het descriptieve vlak, daar waar de burger weinig van merkte, die zodoende het programma als een farce bestempelde.

In Colombia was de situatie weer ietwat anders. Hier was het expertsteam veel beter geïnstitutionaliseerd en was het hervormingsprogramma beter geïntegreerd in het huidige systeem. Er was meer bekendheid met administratieve problemen, zodat er minder aan de experts overgelaten werd. Alomvattende hervormingen, zoals geïnitieerd in de twee eerder genoemde landen werden hier niet uitgetoetst. Veel meer werd er een stap-voor-stap beleid gevoerd. Op deze wijze waren er veel meer mensen betrokken bij het programma, doordat er compromissen gesloten moesten worden met de mogelijke oppositie. Colombia had immers een competitief partijstelsel.

Als men de hervormingsprogramma's in de drie landen vergelijkt kan men twee redenen aangeven voor het falen hiervan, namelijk: non-implementatie en het niet bereiken van de gewenste resultaten van een plan. Hoe kan dit nu voorkomen worden? Als men allereerst kijkt naar de voorwaarden voor een

technische beleidsontwikkeling dan kan geconstateerd worden dat experts afhankelijk zijn van andere groepen en dat steun van een individuele leider of van een groep in dit verband goed van pas komt. Een tweede punt is dat er voor een betere beleidsontwikkeling meer integratie en institutionalisering in het politieke systeem plaats moet vinden. Bij het ontwikkelen van implementeerbaar beleid moet men in het oog houden dat complex en alomvattend beleid moeilijk te implementeren is, maar dat het tegenovergestelde niet altijd te prefereren is. Sterke tegenstand op het politieke vlak is altijd nog meer waard dan een onverschillige houding, omdat in het eerste het beleid (in compromisvorm) toch uitgevoerd zal worden.

Een zeer belangrijk punt is het zorgen voor een minder geïsoleerde positie van de experts, door hervormingsbeleid op te delen in werkbare eenheden, en een garantie te geven voor specifieke steun. Vragen vanuit de verschillende belangengroepen moeten ook werkelijk de experts kunnen bereiken. Het uiteindelijke doel is dan een verandering in performance hoewel men er vaak geen idee van heeft hoe dit te bereiken. Planners zijn vaak meer geïnteresseerd in structuren en processen dan in een betere service. Maar de administratie is van een te groot belang om overgelaten te worden aan technische experts; meer integratie met de politieke en ambtelijke belangengroepen is dus gewenst. Een conclusie kan zijn dat hervorming geen universele oplossing is voor alle problemen, maar meer een model tot het oplossen van een deel hiervan.

Literatuur:
'Development and the Politics of Administrative Reform'
Linn A. Hammergren
Westview Press, Boulder, Colorado 1983

HET

ZEELANDGEBEUREN

Door Marcel Veenswijk

Mijn 'klus', zoals mijn studie-opdracht bij de provincie Zeeland in de zomer van 1987 werd betiteld, bestond uit een onderzoek naar tijdsbesteding en formatiebeheer als potentiële management-instrumenten.

Ik zal de ervaringen die ik in deze tak van het openbaar bestuur heb opgedaan trachten weer te geven in de stijl van de 'action-painters'. Deze schilders hielden zich naar mijn mening ook bezig met 'klussen', maar wellicht (nog) meer in de betekenis volgens Van Dale: een werkje, prutserijtje, dan ik. Om de beeldspraak nog even vast te houden, wil ik de eerste 'klodder' op het doek graag benutten om iets te zeggen over mijn introductie bij de provincie.

Na een zeer drastische bespreking van de studie-opdracht met mijn begeleiders uit Leiden en Zeeland, bood een personeelsfunctionaris mij, bij wijze van eerste stap in het socialisatieproces, een provinciale stropdas aan (jawel...met embleem!). Ik werd geïnstalleerd in een (voorlopig) eigen kamer met bureau, telefoon en veel telefoonnummers van mensen die ik maar hoefde te bellen als ik boeken nodig had, stukken wilde laten kopiëren en zonodig brieven laten uittikken.

Achteraf beschouwd bestonden de eerste twee weken van mijn onderzoek louter uit het 'om de organisatie heen lopen', zonder dat ik het gevoel had daadwerkelijk een ingang voor mijn onderzoek te vinden. Hetzelfde gold voor de bestudeerde bestuurskundige literatuur, die ik opnieuw ter hand

had genomen en nu bekeek vanuit mijn specifieke vraagstelling. Op het gebied van formatiebeheer bleek zeer weinig in boekvorm verschenen te zijn. Wel had men in de provincie een aantal artikelen verzameld over tijdnormstelling en beheersing van de capaciteit.

Enfin, na drie weken verwachtte de, speciaal voor dit onderzoek ingestelde klankbordgroep (een term waar ik voordien nooit van had gehoord), een eerste onderzoeksopzet. Het woord 'onderzoek' dat mij tot dan toe erg duur in de oren had geklonken, als iets dat niet bij mij hoorde, moest nu werkelijk ingevuld worden. Weer schoten de literatuur en de collegekennis mij te kort, omdat bij het vak Methoden en Technieken nauwelijks aandacht wordt besteed aan verkennend onderzoek. Uiteindelijk werd in samenspraak met de beide begeleiders een opzet gemaakt (voor een inhoudelijke verhandeling verwijs ik naar mijn onderzoeksrapport).

Nog even iets over de klankbordgroep. De leden hiervan fungeren als 'kritisch oor' en als contactpersoon bij de verschillende afdelingen. Mijn naïeve idee als was de provincie één grote familie bleek namelijk op een gruwelijk misverstand te berusten. De verschillende afdelingen en bureaus konden elkaar niet luchten of zien en een gesprek met bijvoorbeeld een afdelingschef zonder zorgvuldige introductie was totaal uit den boze.

Door de sterke nadruk op procedures, om na deze wel zeer grote klodder er maar weer één tegen het doek te smij-

ten, moest ik (te)veel tijd besteden aan een eindeloze reeks van introductiebrieven en het houden van gesprekken met mensen die louter vanwege de (bijna) heilige procedure niet gepasseerd mochten worden.

Zoals ik al opmerkte leek de ingang naar de bestudeerde bestuurskundige literatuur nauwelijks mogelijk. Meer kwam ik terecht op het gebied van de openbare financiën en technische bedrijfskunde. Wel kreeg de bestuurskundige literatuur voor mij een extra dimensie; wat tot dan toe een oppervlakkige verhandeling vol vanzelfsprekendheden had geleken, kreeg tegen de provinciale achtergrond een nieuwe inhoud.

Ongelooflijk (niet te verwarren met ongelovig) hoe pijnlijk echt Rosenthals conflictbeschrijving bleek te zijn (Openbaar Bestuur p106-108)! Zo bestond het veldwerk (even een tussenklodder) naast een interviewsessie met managers uit het ambtelijk apparaat, tevens uit een test van drie methoden waarmee mogelijk capaciteit beheerst zou kunnen worden. Deze methoden liepen uiteen van het kunnen vaststellen van outputcategorieën tot directe tijdmeting. Dat wat aanvankelijk een minuscule conflict leek, escaleerde bij het testen van de laatste methode.

De medewerkers van een bepaalde afdeling hadden namelijk de indruk dat zij werden gedwongen mee te werken aan de test. Dit leidde tot verzet. Het geheel liep echter pas goed uit de hand toen een interne memo van mij aan de afdelingschef, op nog onverklaarbare wijze, onder het voltallige personeel van de afdeling was verspreid. Woorden uit deze memo werden verkeerd uitgelegd en een scheldpartij aan het adres van de afdelingschef was het gevolg. Als ik nu schrijf dat mijn hart die dag bijna mijn keel uit bonkte, is dat een zwáár understatement!

Een laatste klodder op het doek wil ik graag benutten om iets te zeggen over de ambtelijk-politieke relatie zoals ik die gedurende mijn onderzoek van vijf maanden heb ervaren. Steeds opnieuw proefde ik een bijna verbit-terd cynisme van de ambtenaren jegens

politici. Vooroordelen als 'men is toch alleen maar uit op korte termijn succes', 'de politiek handelt volkomen willekeurig' en 'ze (politici) gaan toch maar met onze plannen aan de haal', heb ik door het hele apparaat soms letterlijk gehoord. Maar, voor alles is de ambtenaar een overheidsdienaar!

Tenslotte toch nog een minuscule kloddertje over het ambtelijk taalgebruik in de provincie. De eerste paar weken van mijn onderzoekstijd gaf dit voor mij aanzienlijke problemen. Sommige stukken moest ik met het woordenboek vertalen. Bepaalde bureaus hadden hier een ware reputatie opgebouwd en stukken van deze bureaus verdwenen meerdere malen ongelezen in een la: 'als het belangrijk is horen we het wel'. Het vaak verbazend lastige taalgebruik heeft mij tenslotte toch niet belet om te begrijpen dat mijn loon niet hoger lag dan f2,35 per uur. Ook hier bleek de uitspraak van het Zeeuws meisje universeel: "Geen cent teveel hoor!".

ALTIJD VERS STOKBROOD

Croissants, Sandwiches en nóg meer heerlijke broodjes!

MIJN SPECIALITEIT:
Sandwich (belegd stokbrood)
Fris & Gezond
OOK OM MEE TE NEMEN!

Croissanterie Christian

(De Franse Broodjes Bakker)

HAARLEMMERSTRAAT 221 LEIDEN

AFSCHEID

VAN DE

POLITIEKE ECONOMIE ?

Door Jouke de Vries

Louis J. Zimmerman schreef in 1950 zijn "Geschiedenis van het economisch denken". Een kleine veertig jaar later ligt er weer een overzichtswerk van zijn hand in de boekhandel met de titel:

"Politieke economie van Plato tot Marx". Dergelijke titels doen mij meteen bezwijken. Wat is er mooier dan een boek waarin het hele wereldraadsel (de term is van Koen Koch) in een kleine vierhonderd pagina's wordt opgelost. Er zijn weinig geleerden die zich in het huidige tijdsgewricht, waarin niemand meer tijd lijkt te hebben aan een dergelijke exercitie wagen. Maar Zimmerman heeft zich niet gestoord aan deze "hik en hijg stijl", waardoor een gedegen studie tot stand is gekomen.

Zimmerman behandelt het werk van een groot aantal economen die zich met politieke vraagstukken hebben beziggehouden. Het object van de politieke economie werd in het verleden zeer helder weer gegeven door David Ricardo. Politieke economen dienden zich bezig te houden met de vraag hoe het nationaal produkt werd verdeeld over de verschillende maatschappelijke klassen: de grondeigenaren, de kapitalisten en de arbeiders. Zimmerman behandelt bekende politieke economen: Adam Smith, David Ricardo, Malthus, Marx en John Stuart Mill. Daarnaast komen er minder bekende economen aan bod zoals Petty, Cantillon, Steuart en Pieter de la Court.

Interessant zijn bovendien de opvattingen van Zimmerman over de wetenschap der economie. De econoom Zimmerman stelt dat in tegenstelling tot de natuurwetenschappen er geen sprake is van een gestage groei van inzicht in economische verschijnselen. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de verschijnselen die bestudeerd worden zelf aan wijzigingen

onderhevig zijn. De economie uit de tijd van Smith heeft weinig gemeen met de economie uit de tijd van Keynes. Maar het vervelende is dat economen en politici veelal met volstrekt verouderde theorieën werken. Tussen de regels door probeert Zimmerman dit te illustreren. Wat mij betreft had hij deze passages iets kunnen uitbreiden. Met reviaanse ironie stelt Zimmerman: "Nadat Keynes teruggevallen was op Malthus, die de nadruk had gelegd op een gebrek aan effectieve vraag, is in de zeventiger jaren J.B Say weer in de mode gekomen, die stagnaties toeschreef aan belemmeringen aan de aanbodzijde en er de nadruk op legde dat belastingen op het inkomen de groei van de productie remmen. Wat sommigen als de revolutie in de economische theorie aanduiden, komt in feite neer op het van stal halen van wel heel oude paarden".

Zimmerman bekritiseert tevens de overbekende stelling van Weber dat het calvinisme van invloed is geweest op de ontwikkeling van de kapitalistische economie. "Het komt mij voor dat men bij deze verklaringen symptoom en oorzaak niet uit elkaar heeft weten te houden. In de zich snel ontwikkelende landen heerste een zekere mate van tolerantie die de heterodoxie gedoogde en het was deze indifferentie van de overheid met betrekking tot de gedragingen en dus ook van de godsdienstuitoefening van de onderdanen, die de voorwaarde vormde voor het zich ontwikkelende kapitalisme. Het autoritaire calvinistische bewind in Genève bracht van 1525 tot 1725 op wetenschappelijk gebied niets belangrijks voort en de bijzondere armoede van Schotland tot in de achttiende eeuw wordt eveneens

toegeschreven aan het autoritaire calvinisme aldaar". Zimmerman acht tolerantie van veel meer belang voor de ontwikkeling van de economie dan het vaak intolerante calvinisme.

Zimmerman eindigt zijn betoog met het werk van John Stuart Mill. De aanduiding politieke economie verloor na 1870 terrein. De nadruk kwam te liggen op een meer "wetenschappelijke" benadering van de economie. Zimmerman neemt in drie pagina's afscheid van de politieke economie. Enigszins teleurstellend omdat hij met geen woord rept over de zogenaamde nieuwe politieke economie ("public choice"). Het is jammer dat Zimmerman in het slothoofdstuk geen aandacht aan deze stroming schenkt.

Nieuwe politieke economen proberen in navolging van Schumpeter economische modellen te gebruiken voor het verklaren van politieke en bestuurlijke pro-

Literatuur:

- Zimmerman, L.J., (1987), 'Politieke economie van Plato tot Marx', Wolters-Noordhoff, Groningen
- De Beus, J. en vuijsje, F. (1987), 'Politieke economie', Intermediar, Het Spectrum, Utrecht

WHERE WERE YOU ?

Door Sandra Knops

Op 24 februari vond de discussie tussen Breunese en Toonen plaats. Een unieke gebeurtenis. Breunese nodigde Toonen uit om een gastcollege te geven in Leiden naar aanleiding van zijn proefschrift "Denken over binnenlands bestuur". Toonen kwam en Breunese zat knikkend, schrijvend in de collegebanken. Ze leken het volkomen eens te zijn, maar een week later wachtte de studenten een verrassing. Breunese bleek het helemaal niet zo eens te zijn met Toonen en de volgende dag heette het in de wandelgangen: Breunese heeft Toonen gekraakt. Het laatste woord was dan ook nog niet gesproken. De B.I.L. organiseerde een open confrontatie tussen de beide tegenstanders. De opkomst was gering. Het B.I.L. bestuur, de B.B. redactie en de vakgroep waren present, maar de studenten lieten het weer eens afweten. Ook de belangstelling vanuit Rotterdam was minimaal. Desondanks werd het een boeiende avond. Naast Breunese en Toonen nam Dhr. Van de Werff deel aan het forum. Hij is Eerste Kamerlid en vice-voorzitter van de Raad voor het Binnenlands Bestuur. Een man met veel ervaring, die de show stal door zijn markante schilderijen van de Nederlandse bestuurspraktijk. Van de Werff toonde veel respect voor het werk van Toonen, maar: écht bestuur is volgens hem heel wat anders! Omtrent de discussie over autonomie en medebewind: "In de praktijk wisten we nooit precies waar we mee bezig waren". Kortom een goed verteller. Een felle discussie tussen Breunese en Toonen over het proefschrift, die iedereen verwacht had, bleef hierdoor echter uit. Hoewel het er in het begin wel naar uit zag. De heren groetten elkaar niet. Breunese, ook een man uit de praktijk gedroeg zich héérlijk ontspannen terwijl we de hersenen van Toonen in de zaal konden horen kraken. Maar Toonen kwam beslist niet zoals sommigen hadden verwacht als verliezer uit de strijd, integendeel.

Theorie en praktijk zitten niet altijd op één lijn. Maar wanneer de praktijk alleen nog maar taken afstoot omdat zij niet meer tot verbeteringen in staat is en roept dat het allemaal niet werkt blijft de wetenschap genuanceerd.

WAT IS ER DROGER: BESTUURSRECHT OF LEIDEN DEZE ZOMER?

Door Victor Berg

Op het moment waarop ik eind juni van het afgelopen jaar in de trein stapte om op vakantie te gaan, had de zomer zich nog maar nauwelijks van haar zonnige zijde laten zien. Mijn terugkomst, zo'n drie weken later, viel samen met de laatste dag van een veertiendaagse periode van zonneschijn die, achteraf gezien, meteen ook het enige hoogtepunt van de zomermaanden geweest bleek te zijn.

Hoe lang zou het geleden zijn dat we hier in Nederland nog een echte zomer hebben gehad? Drie jaar geleden? Vijf, zes of nog meer? Ik weet het echt niet. Feit is wel dat mocht 1988 een 'ouderwets' echte zomer te zien geven, dit voor Leiden en omstreken een 'nieuwewets' echt probleem met zich mee zal brengen, namelijk een waarschijnlijk niet substantieel, maar toch voor velen voelbaar tekort aan drinkwater.

Zoals zoveel maatschappelijke behoeften, is heden ten dage de vraag naar drinkwater nog steeds groeiende. Het is de taak en de verantwoordelijkheid van de drinkwaterbedrijven om in deze groeiende behoefte te voorzien. Het spreekt voor zich dat deze bedrijven alleen goed kunnen functioneren wanneer zij ook daadwerkelijk bij machte zijn om de bestaande leveringscapaciteit in stand te houden en in de noodzakelijke mate uit te breiden. Technisch is men al ver en is men momenteel zelfs druk doende om nog verder te geraken, maar er blijken ook juridische, namelijk bestuursrech-

telijke factoren een rol te spelen. Het drinkwaterleidingbedrijf in de Leidse regio, de Leidsche Duinwater Maatschappij, kan hierover meepraten. Al enige jaren weigert het provinciebestuur van Zuid-Holland om redenen van natuurbehoud haar medewerking te verlenen aan de tenuitvoerlegging van een in 1980 aan de Leidsche Duinwater Maatschappij (LDM) verleende vergunning om diens waterwincapaciteit in de duinen bij Katwijk en Wassenaar uit te breiden tot de door de LDM nodig geachte 25 miljoen m³ per jaar.

Op basis van de informatie die ik heb gekregen bij een gesprek met de heren Haijken en Van der Plaat, respectievelijk directeur en secretaris van de LDM, ga ik in dit artikel nader in op o.a. de bestuurlijke en bestuursrechtelijke kanten van deze kwestie.

In 1987 leverde de LDM ruim 23,5 mln m³ aan haar klanten waarbij zij voor zo'n 20 mln kon putten uit haar eigen productiecapaciteit in het duingebied en de overige 3,5 mln kreeg toegeleverd van het Haagse waterleidingbedrijf. Het ligt in de bedoeling van de LDM om, in verband met de verwachte stijging van de vraag, in de komende zomer haar eigen wincapaciteit met 3 mln m³ uitgebreid te hebben om, ervan uitgaande dat de toegezegde steunleveranties inderdaad beschikbaar zullen zijn, het risico van een tekort binnen zo redelijk mogelijke grenzen te houden. Deze geplande uitbreiding vindt wettelijke grondslag in een tweetal wetten: De Grondwaterwet Waterleidingbedrijven en de Waterleidingwet.

VERGUNNING

De Grondwaterwet Waterleidingbedrijven, die tot 1984 van kracht was, vereiste voor het onttrekken van grondwater door de waterleidingbedrijven een vergunning van de minister van VROM. Krachtens deze wet heeft de LDM in 1980 een vergunning gekregen om haar waterwincapaciteit in de duinen bij Katwijk en Wassenaar uit te breiden tot een totaal van 25 mln m³ per jaar. 24 mln hiervan moet bestaan uit water dat verkregen wordt door oppervlakte-infiltratie (plassen en vijvers in de duinen laten water doorsijpelen dat vervolgens in het grondwater weer gewonnen wordt), en het overige miljoen uit 'diepgewonnen' water, dat is water dat onder de kleilaag wordt weggehaald zonder dat het eerst geïnfilteerd is.

Verder bepaalt de vergunning onder andere dat de LDM bij de bovengenoemde uitbreiding slechts gebruik mag maken van de bestaande infiltratiemiddelen (de vijvers en plassen), en dus is aangewezen op het inzetten van meer winmiddelen, alsmede dat de LDM van de vergunningverlener nog nadere richtlijnen dient te ontvangen over de manier van aanleg van die extra winmiddelen.

PLANNINGSTELSEL

Een andere juridische basis voor het uitbreiden van de capaciteit ligt in de Waterleidingwet uit 1957. Deze wet omvat naast een leveringsplicht voor de waterleidingbedrijven o.a. ook een in 1985 ingevoerd planningstelsel. Dit planningstelsel, dat overigens al zo'n tien jaar vóór de wettelijke invoering praktijk was, kent lange- en middellange-termijnplannen.

De lange-termijnplannen dragen allen het etiket 'structuurschema drink- en industriewatervoorziening'; ze worden

op rijksniveau opgesteld maar wel in overleg met de provinciebesturen en de Vewin (dat is de overkoepelende organisatie van de waterleidingbedrijven). Zo'n structuurschema, dat overigens de hele procedure van een Planologische Kernbeslissing doorloopt, omvat waterhuishoudkundige en ruimtelijke reserveringen om op lange termijn (een jaar of 30) de drinkwatervoorziening te waarborgen en vormt daarmee een uitgangspunt voor de bedrijfstak. Duidelijk gesteld moet worden dat een dergelijk plan nog voldoende ruimte laat voor het kiezen uit verschillende alternatieven.

De middellange-termijnplannen zijn de zgn. 'tienjarenplannen' die als het ware voorzien in een infrastructuur voor de drinkwatervoorziening. Ze worden eens in de vijf á zes jaar door de Vewin in overleg met de provinciebesturen en andere belanghebbenden opgesteld en behoeven goedkeuring van de minister van VROM. Het tweede tienjarenplan, dat betrekking heeft op de periode 1985-95, is in 1984 opgesteld en in 1985 (toen nog vrijwillig) door de minister van VROM goedgekeurd. Welnu ook dit plan gaat uit van de in de vergunning neergelegde bevoegdheid van de LDM om haar wincapaciteit tot 25 mln m³ uit te breiden. Het gaat zelfs verder: met het oog op het jaar 1995 wordt die 25 mln al niet meer voldoende geacht, en daarom voorziet het in een vier mln m³ water omvatend proefproject met de zgn. 'diepte-infiltratie'. Dit is een methode van drinkwaterbereiding waarbij diep in de grond water wordt gebracht, dat naderhand weer wordt teruggewonnen. Maar het is een methode die nog in ontwikkeling is. Daarom ook hanteert de LDM het getal van 29 mln (25+4), als wincapaciteit voor de eerste helft van de jaren '90, slechts zeer voorzichtig.

REGENERATIE ?

En dan nu de provincie. Het provinciebestuur van Zuid-Holland wil uit milieubeschermingsoverwegingen dat de LDM haar huidige wincapaciteit met niet meer dan een klein miljoen uitbreidt. Het provinciaal grondwaterbeleid, dat is neergelegd in het uit 1986 stammend Grondwaterplan, heeft namelijk een heel eigen kijk op de ideeën van het structuurschema. Het structuurschema gaat ervan uit dat in Zuid-Holland in de komende jaren de wincapaciteit van de duinwatermaatschappijen geconsolideerd wordt op 75 miljoen: die van de LDM op 25, die van Den Haag op 45 en die van de WDM (Westland) op 5 mln m³ per jaar, conform de diverse verleende vergunningen.

Het beleid van de provincie is gericht op een beperking van deze 75: zo snel mogelijk naar 60, en op langere termijn als het even kan zelfs naar de 45. Door nu de uitbreiding bij de LDM te beperken, probeert de provincie al enige miljoenen van de 75 af te knabbelen.

Welke gevaren voor het milieu schuilen er nu eigenlijk in het water winnen uit de duinen? Nou, naast het feit dat ten gevolge van de noodzakelijke vergravingen het landschap als zodanig verstoord wordt, moet specifiek de vegetatie het ontgelden, niet alleen door de ingrepen zelf, maar vooral ook door de veranderingen in het grondwaterregime. Bovendien wil de provincie het duinlandschap zoveel mogelijk laten 'regenereren'.

De LDM gaat aan deze aspecten van natuurbehoud echt niet zomaar voorbij. Zo laat ze studies verrichten naar de gevolgen van haar ingrepen voor de vegetatie. Er wordt daarin serieus gezocht naar minimale ingrepen op minder kwetsbare locaties, met als het even kan gebruikmaking van milieuvriendelijke technieken, zoals bijvoorbeeld het horizontale boren. Wel plaatst de LDM enige vraagtekens bij het regeneratie-idee van de provincie.

De betekenis van dit begrip is verre van duidelijk: moet er gestreefd worden naar herstel van de oude situatie met de traditionele begroeiing, of betekent het alleen dat men de natuur zijn gang moet laten gaan? De LDM wijst er in dit verband op dat ook andere factoren dan de waterwinning van invloed zijn geweest op de verandering van de traditionele vegetatie in de huidige.

In principe heeft de LDM niets tegen de beperking van de wincapaciteit, als de drinkwatervoorziening maar veilig gesteld blijft, ook in de gevallen waarin het weer tegen zit. De provincie geeft echter geen enkele waarborg, noch op korte, noch op lange termijn. Het is duidelijk dat de provincie te grote risico's neemt door te vroeg op de nog niet in de praktijk beproefde methode van diepte-infiltratie te willen vertrouwen.

Bovendien zijn de duinen volgens LDM, die daarin overigens gesteund worden door het Rijk, van strategisch belang voor de drinkwatervoorziening: de drie manieren van drinkwaterbereiding (uit geïnfiltreerd grondwater, overig grondwater en oppervlaktewater) dienen in een zeker evenwicht tot elkaar toegepast te worden. Indien er met een van de drie iets misgaat (vervuiling, atoomramp), moeten in alle gevallen nog redelijke alternatieven beschikbaar zijn. Duinwater is in dit opzicht bijzonder aantrekkelijk omdat het diep in de grond vrij veilig zit voor invloeden uit de atmosfeer.

Gedeputeerde Staten geeft als alternatief het aanvullen van het tekort door steunleveranties van andere waterleidingbedrijven. Deze zijn echter op geen enkele wijze gegarandeerd en leggen bovendien een te zware belasting op het huidige transportnet: speciale calamiteitenleidingen komen deze zomer structureel in gebruik met als gevolg dat bij een breuk in een transportleiding het omleiden van watervolumes al niet meer mogelijk is.

De omstreden capaciteitsuitbreiding tussen Katwijk en Wassenaar, die in LDM-kringen wordt aangeduid met 'winning 8', bevindt zich aan de rand van het gebied 'Berkheide Zuid-West', tussen twee rijen van infiltratieplassen in. De LDM is bereid om hier horizontaal te gaan boren, alsmede om, indien er voldoende externe capaciteit gegarandeerd kan worden, één van de twee huidige infiltratierijen op te geven. Maar de provincie gaat niet akkoord met dit voorstel en weigert de voor de uitvoering van de vergunning noodzakelijke richtlijnen, die vanaf 1984 net als de vergunning zelf niet meer door VROM, maar krachtens de Grondwaterwet door G.S. gegeven dienen te worden, te verstrekken. Overigens is de LDM ook indirect bij de uitvoering van haar plannen afhankelijk van de provincie. Omdat de LDM bij haar activiteiten in het duingebied bezig is met 'aanleg van werken', dient zij via de bestemmingsplan-procedure van de gemeente Wassenaar bijvoorbeeld nog een andere vergunning te vragen. En deze gemeente is bij haar bestemmingsplan weer afhankelijk van een verklaring van geen bezwaar van.... natuurlijk, de provincie!

Het komt er allemaal dus op neer dat Zuid-Holland de LDM geen richtlijnen heeft gegeven; de provincie meende dat ze dat niet hoefde omdat het uitvoeren van de vergunning in strijd is met haar eigen beleid. De LDM heeft toen bij de provincie bezwaar aangetekend vanwege het feit dat de richtlijnen niet gebruikt mogen worden om het uitvoeren van de vergunning onmogelijk te maken. Op dit punt gaf de provincie de LDM na verloop van tijd gelijk, maar onmiddellijk daarna paste ze haar besluit aan: "de nieuwe winmiddelen zijn gepland op een regeneratie-locatie, er moet gezocht worden naar een betere plek; bovendien is er voldoende water van elders beschikbaar." In de vergunning

werd het gebied wél goed bevonden en dus heeft de LDM, najaar '87, tegen deze beslissing beroep aangetekend bij de afdeling Geschillen van Bestuur van de Raad van State, waarbij een vijftal beroepsgronden werden aangevoerd.

BEROEPSGRONDEN

In de eerste plaats is de beschikking in strijd met algemeen verbindende voorschriften, o.a. de oude Grondwaterwet Waterleidingbedrijven met de daarop berustende vergunning en de verplichting tot het geven van richtlijnen. In de tweede plaats, en nu volgt de eerste van een serie beginselen van behoorlijk bestuur die geschonden zijn, is de beschikking in strijd met het verbod van 'détournement de pouvoir': de provincie heeft met het weigeren de richtlijnen voor de uitbreiding van de winmiddelen te geven op onterechte wijze de tenuitvoerlegging van de vergunning tegengehouden; vervolgens heeft de provincie verzuimd de vergunning te wijzigen.

Ook het verbod van willekeur is geschonden. Bij de afweging van de relatief geringe natuurschade tegen het gevaar van een tekort aan drinkwater had de provincie niet in redelijkheid tot haar beschikking kunnen komen.

Ten vierde valt de schending van het rechtzekerheids- of vertrouwensbeginsel te noemen. De verantwoordelijke gedeputeerde zegde in mei 1987 toe de benodigde steunleveranties te regelen; op 1 juli waren er echter door G.S. nog steeds geen gegarandeerde alternatieven ontwikkeld.

Als laatste is bij deze beslissing het motiveringsbeginsel genegeerd: nogmaals, het G.S.-alternatief voor '88 is verre van toereikend en verder kan het regeneratie-motief de beslissing niet in het minst dragen.

Aldus het beroep van de LDM in de woorden van de schrijver dezes.

Hoe kan in de toekomst een dergelijke probleemsituatie nu vermeden worden? De heer Haijken van de LDM pleit voor een intensivering van de samenwerking tussen de opstellers van het Grondwaterplan en die van het tienjarenplan. Volledige integratie van beide plannen gaat hem echter te ver: "het Grondwaterplan, een facetplan, moet als afwegingskader duidelijk gescheiden blijven van het tienjarenplan, een sectorplan, dat meer dient als een op reële mogelijkheden getoetst wensenpakket. Indien er discrepanties bestaan tussen beide plannen, zou je dat eigenlijk al in het tienjarenplan zelf moeten aangeven, om zo ook de minister er tijdig in te laten kennen." Haijken hoopt dat in de momenteel in ontwikkeling zijnde visies inzake het integraal (d.i. kwalitatief en kwantitatief) waterbeheer procedures worden ontwikkeld om de standpunten van de provincie en de bedrijfstak wat nader tot elkaar te kunnen brengen.

Demmenie helpt u bij uw studie...!

op vertoon van uw collegekaart ontvangt u op alle aankopen

10% KORTING*

* Uitgezonderd: reparaties - stempels - speciale aanbiedingen en actieprijsen.

Demmenie... dé speciaalzaak voor:

kantoorartikelen
schrijfwaren
schrijfmachines
opbergmiddelen
kaartsystemen

rekenmachines
postpapier
vulpennen
kantoormeubelen
tekenartikelen

Demmenie
Leiden

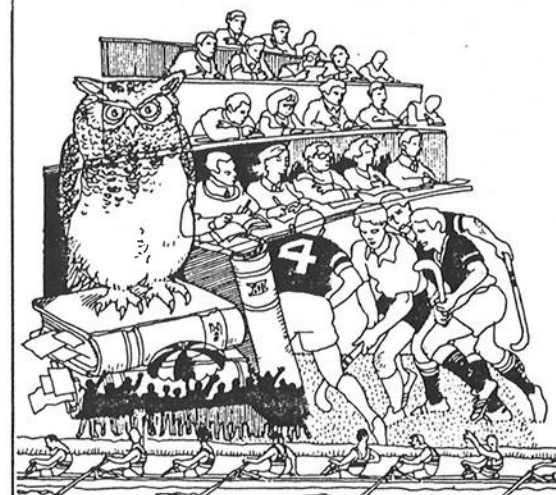
Haarlemmerstraat 167-171 Tel. 071-141063

EMMERTJE

De LDM verwacht, omdat door de Raad van State een versnelde behandeling is toegezegd, binnen enkele maanden uitspraak in de AROB-procedure. Maar voor de uitbreiding van 3 mln³ om de grootste risico's voor deze zomer te vermijden is het dan al te laat. "We hopen dat de weergoden met ons zijn (nou ja...) en we niet worden geconfronteerd met onverwacht sterke stijgingen in het verbruik of een breuk in een van de transportleidingen", aldus Haijken. "In het geval van een daadwerkelijk tekort zal verlaging van de druk op het water een van de eerste te overwegen maatregelen zijn; mensen die hoog wonen zullen dan zonder komen te zitten."

Het blijft dus spannend. En als ik me tenslotte even speciaal richt op de Leidse bestuurskundestudenten die het later hogerop willen zoeken en dat nu alvast in de letterlijke betekenis hebben gedaan: zet nog maar even vlug een extra kan koffie of thee, want als je er deze zomer eerst voor met een emmertje naar beneden moet om water te halen, zal het er wel een stuk minder vaak van komen!*

De student, zijn studie
en zijn bank daar achter

Rabobank
Leiden en Oegstgeest

column

het is mij opgevallen

Het is mij opgevallen dat de inhoud van de vorige editie van Bestuurskundige Berichten in het teken stond van een tweetal thema's. Een 'sfeer'-foto op de cover van Rosenthal en 't Hart poserend voor een Leids politiebureau gaf een duidelijke aanwijzing dat een prominente plaats was ingeruimd voor de 'blauwe pitten'. Dit is het jargon waarin de openbare orde en veiligheid wordt aangeduid. Is binnen de trendgevoelige wereld van de Bestuurskunde aandacht voor dergelijke onderwerpen verklaarbaar, veel minder is dit het geval met een ander thema: het denken binnen en over de Bestuurskunde.

Wanneer auteurs als Roosink, Van de Vall en niet te vergeten De Vries op een dergelijk onderwerp ingaan, moet er wel wat aan de hand zijn. Alarmerend wordt het als men bedenkt dat de bestuurskundige filosofie een van de onderwerpen is op de Landelijke Bestuurskunde Dag (18 maart). Uit de reclame folder voor de LBD blijkt dat -onbekend voor velen- in de Leidse vakgroep een medewerker 'bestuurskundige filosofie' opereert. De bestuurskunde schijnt in beweging te zijn.

Waarom heb ik deze aandacht alarmerend genoemd? Niet omdat ons vak een 'kunde' zou zijn, waarbij het denken op de tweede plaats komt. Binnen de sociale wetenschappen horen theorie en toepassing hand in hand te gaan. Het verknijpte interview met Van de Vall kan daarom maar het best vergeten worden. In teleurstelling over de (helemaal) teleorgane studie Sociologie, zal men al gauw onverstandige dingen zeggen. De werkelijke reden voor mijn verbazing is gelegen in het feit dat ik tot dusverre heb aangenomen, dat nadenken in een wetenschap gebruikelijk is en geen bijzondere aandacht behoeft. Dit is dus niet juist. Zou de ware oorzaak een (mis)plaats gevoel van onzekerheid zijn, omdat de bestuurskunde een jonge wetenschap is en nu door middel van aandacht voor filosofie en theoretisch getinte onderwerpen haar volwassenheid zoekt?

In zijn reeks interessante literaire kritieken heeft De Vries (de Boudewijn Büch van de Bestuurskunde) een grondige analyse gegeven van Toonens "Denken over Binnenlands Bestuur". Wat mij bij het lezen van deze recensie in het oog sprong was de volgende zinsnede: "Toonen behandelt het werk van een zestal auteurs. Naar mijn mening vier staatsrechtgeleerden (uit een verder verleden, v.d.H.) en twee bestuurskundigen". Gelet op de Subtitel ('Theorieën van de gedecentraliseerde eenheidsstaat bestuurskundig beschouwd') is dit op zijn zachtst gesproken merkwaardig. Het geeft de indruk van een nouveau riche die tesamen met de aankoop van een 'voorvaderlijk kasteel' de portretten van zijn voorouders laat schilderen. Liever dan te erkennen dat de bestuurskunde in Nederland een relatief jonge wetenschap is (de Godfather van de Nederlandse bestuurskunde, Van Poelje, begon al voor de Eerste Wereldoorlog) verlengt men zijn verleden. Een gevaarlijke exercitie, die voor veel verwarring kan zorgen, zoals gebleken is uit het debat tussen Toonen en Breunese. Om misverstand te voorkomen, het gaat mij niet om het boek van Toonen als zodanig. Dit is een van de meer waardevolle bijdragen aan de bestuurskunde in de laatste jaren. Waar het mij om gaat is het volgende. Aandacht voor filosofische vragen en denken in de bestuurskunde is uitstekend. Het mag van mij. Maar men moet er voor waken te veel en te geforceerd aandacht aan dit thema te besteden. Volwassen worden is een groeiproces, het komt met de jaren. Het komt niet dichterbij door als een jonge hond achter eigen staart aan te jagen.

Door Michiel Nicolaas van der Hargh

MY COUNTRY : EUROPE

Door Hans Steensma

Droom of werkelijkheid?

Met de B.I.L. op excursie. Brussel inter Luxemburg. Over de kennismaking met een monster: Leviathan Europae. Het enige monster op aarde dat niet bestreden wordt om het onthoofden, maar dat verdedigd wordt om het te laten groeien.

"1992 is the solemn date. The Mission of the Great Market will be fulfilled", zegt de heer Lund, directeur-generaal Voorlichting bij de Europese Commissie in Brussel.

Cees-Ben Velzen, jurist uit Leiden, werkzaam bij het Economisch en Sociaal Comité, heeft óók een duidelijke mening. Gevraagd naar een mogelijke totstandkoming van één interne markt in 1992: "Ik geloof er geen barst van!"

Voilà, twee uitspraken uit het zelfde Brussel. Het Brussel van de twee gezichten, hoofdstad en symbool van een verdeeld Europa.

Nota Bene. Bestuurskundestudenten vormen niet bepaald het gemakkelijkste gehoor voor de voorlichters van de verschillende instituties van de Europese Gemeenschappen (E.G.). Vol klokken en idealen roept hun bezoek meer vragen óp dan het beantwoordt. De idee "Europa" vervalt tot een vaag gevoel.

Opnieuw Lund, de aimabele Deen die in knoedde-Engels een warm pleidooi houdt voor Europese eenwording op alle fronten. De Gemeenschappelijke Markt kan al niet meer stuk. Er is sprake van een "irreversible movement". "Het landbouwbeleid is succesvol (?) evenals de lancering van de Ariane (eindelijk!), ja zelfs ERASMUS is geslaagd te noemen (0 ja?)". Inspelend op de herkomst van zijn gehoor gaat Lund verder: "Europa is als één groot boeket bloemen, ha, ha. Met de invoering van de ECU (European Currency Unit) dient de geldpolitiek van de deelstaten op elkaar afgestemd te worden. Zo'n afstemming heeft tot gevolg dat de ECU de dollar overtreft. Dit is een aanwijzing dat de Europese economie sterker is dan de Amerikaanse".

De Europese Politieke Samenwerking is zijn stokpaardje. "Lange tijd was de EG een economische reus en een politieke dwerg. Politieke zeggenschap ontbrak bij gebrek aan een gezamenlijk optreden. Europa dient eigen rol te spelen op het wereldtoneel, zoals onlangs in zake Nicaragua en het Midden-Oosten".

Lunds idealistische kijk op integratie bereikt zijn hoogtepunt in zijn gloedvol betoog over mogelijke aansluiting van Oostbloklanden bij de E.G. Hij citeert Gorbatsjov: "Europa, het gemeenschappelijke huis waarin wij wonen". Lunds conclusie luidt als volgt: "Bundeling van economische en politieke macht in Europa leidt tot superioriteit over de USA en de USSR. Op het gebied van de buitenlandse politiek zijn de eerste resultaten bereikt in de vorm van de bezoeken van koning Hussein van Jordanië en president Mubarak van Egypte. Het Utopia van de "Founding Fathers" wordt langzaam maar zeker werkelijkheid".

De eerste barsten in het Europese Utopia ontstaan tijdens de voordracht van een diplomaat bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging in Brussel. Enigszins verlaat van een partijtje squash, maakt de tweede ambtelijke secretaris duidelijk dat de EG toch wel een strikt economisch karakter dragen. "Iedere lidstaat houdt zijn eigen financiële belangen angstvallig in het oog. Nederland niet in het minst. Het is een pure centenkwestie. Even later laat hij zich de volstrekt a-diplomatieke opmerking ontvallen, dat "Onze Minister van Buitenlandse Zaken zich niet inspant voor een Europese Eenwording, maar voor een voltooiing van een Gemeenschappelijke Markt in '92". Terug in zijn rol als diplomaat ziet hij de voortgang van de EG met "professioneel optimisme" tegemoet.

De brede marges van de diplomatiek zwakken de ernst van de uitspraken af. Alles is nog mogelijk, maar optimisme blijkt het toverwoord te zijn, waarmee de toekomst van de EG veilig gesteld dient te worden.

Waarom heeft het Europees Parlement dan toch te klagen?

Volgens mevrouw E.Boot, CDA-Europarlementariër, is er een duidelijke "paradox" waarneembaar tussen de optimistische plannen van de Europese Commissie en de praktijk van het integratieproces in de EG. "Er zijn nog zoveel drempels te nemen en de procedures zijn zó tijdrovend, dat ik grote vraagtekens heb bij de realisering van de Gemeenschappelijke Markt in 1992", aldus Boot.

Vraagtekens heeft óók Cees-Ben Velzen, de beleidsmedewerker van het ESC. Hij zet deze niet alleen bij de Europese integratie in het algemeen, maar ook bij het nut van de inbreng van zijn eigen Comité. "Wat is nu de meetbare invloed van een advies met een specifiek technisch karakter als het toegestane geluidsniveau van een bromtol?" Als internationaal-juridisch expert voorspelt hij weinig goeds voor een flexibele invoering van de Gemeenschappelijke Markt. Het document dat de basis moet zijn voor een verbeterde vooruitgang, de Europese Akte (1986), is een "juridisch monstrum".

Enfin, Velzens wordt goed ontvangen. Wat een heerlijke eerlijkheid!

Van Brussel naar Luxemburg. Op de Kirchberg is een heus olympisch dorp gevestigd voor gebruik door de verschillende EG-delegaties. De behuizing van de verschillende instituties doet een smetteloze output vermoeden.

Een bezoek aan het Europees Hof van Justitie maakt nog eens duidelijk dat de EG aan elkaar hangt bij de gratie van talloze verdragen. Europese groei betekent een toename van de stapel documenten en uren vertaalwerk.

'Leiden' doet 't goed bij de EG. Bij de Europese Investerings Bank zit alweer een voorlichter uit de sleutelstad. Ditmaal een cultureel-antropoloog. (Er is dus nog hoop). Hij is 'chef de cabinet' van voormalig onderwijsminister Pais, die nu één van de vice-presidenten van de EIB is. Aan het gebruik van de ECU zitten toch méér haken en ogen dan Lund van de Europese Commissie had gedacht.

Tot besluit van de kennismaking op limonadevisite bij het Europees Parlement in Luxemburg. Hoogtepunt is hier vanzelfsprekend het bezoek aan de enorme vergaderzaal, die nooit als vergaderzaal wordt gebruikt. Het ledigste voorbeeld van Europese coördinatie.

Daarnaast is er een lezing, beter gezegd college, van een vakgenoot, Kees Geers, die uit de noten in het Leerboek Bestuurskunde van Van Braam.

In een genuanceerde analyse schetst hij de voorlopige resultaten die bereikt zijn sinds de invoering van de Europese Akte. Die vallen tegen. Geers constateert een "gat in de democratie" en er is volgens hem sprake van een "krakende besluitvorming". Gelukkig is er een wetenschappelijke verklaring voor het ontmoedigende tempo van de Europese vooruitgang.

Aangenaam kennisgemaakt te hebben, maar.....wie bent U eigenlijk?

De voorlichtingstentakels van het monster Europa geven te zwakke prikkels af om nu blij naar huis te gaan. Het gemeenschappelijke huis moet nog gebouwd worden. Voorlopig rest er niets anders dan:

My country: the Netherlands.

BESTUURSKUNDE IN HISTORISCHE PANDEN : 1498 - 1988

Door Jos Raadschelders

De studierichting Bestuurskunde is gehuisvest op twee plaatsen. Het hoofdadres kent iedereen: Rapenburg 59 op de hoek van de Doelensteeg. De tweede huisvesting is wellicht niet bij iedereen bekend: een vleugel op de eerste verdieping van het Kamerlingh Onnes Laboratorium (KOL) aan de Nieuwsteeg. Beide panden hebben een rijke historie en deze bijdrage wil opvallende gebeurtenissen en personen (verbonden met RAP en KOL) voor het voetlicht halen.

Rapenburg 59 is het oudste van de twee panden. Reeds in de middeleeuwen is deze plek bewoond. De vroegst bekende eigenaar is Willem Bosshuyzen, een ridder, die mogelijk dezelfde is als Willem Willenszn. Bosshuyzen, kastelein (=schout) van Woerden en baljuw en dijkgraaf van Rijnland. In 1517 verkoopt hij het pand aan Phillips van der Laan. Deze op zijn beurt verkoopt het vóór 1544 aan Jacob Florenzn. van Montfoort, steenbakker. Van Montfoort moet in goede welstand hebben kunnen leven. Niet alleen is het Rapenburg dan al een veel bezocht adres, met navolgende kooprijzen, maar ook bestelt hij bij Lucas van Leyden een schilderij: 'De genesing van de blinde van Jericho'. Alleen rijken konden zich dit veroorloven.

In 1564 behoort het huistot de nalatenschap van de zoon, Dirck Jacobszn., eveneens steenbakker. Dirck Jacobszn. behoort tot de regentenstand. Hij is namelijk lid van de vroedschap (1575-1580). Belangrijker is echter dat Willem van Oranje, tijdens zijn bezoek aan Leiden in 1574 bij hem logeerde. Willem van Oranje benoemt hem tot burgemeester en geeft Leiden de universiteit die een jaar later officieel ge-

opend wordt. Dit is niet de enige keer dat een Oranje in het pand verblijft. In 1613 is prins Maurits er de gast van eigenaar Francois Boudewijn van Berlicom.

Eind 15e eeuw blijken de tegenwoordige nummers 59-63 één pand. In 1622 wordt één deel afzonderlijk verkocht, nr. 63. Een jaar later wordt het overblijvende deel gesplitst en ontstaan de panden 59 en 61.

In de eerste helft van de 17e eeuw wisselen de woningen regelmatig van eigenaar. Tussen 1656-1673 wordt nr. 59 verhuurd. Onder de huurders treffen we illustere namen aan: mr. Frederick Pauw, secretaris van de Rekenkamer der Domeinen; Johannes Heydanus, schepen van Rotterdam; en prof. Joh. Valckenier, theoloog. Na 1673 heeft nr. 59 weer vaste hoofdbewoners, waaronder twee burgemeesters en (in de Franse tijd) een lid van de municipale raad (=gemeenteraad). In de vroege 19^e eeuw is het pand eigendom van Agatha Louise van Dam, die het onder andere verhuurt aan prof. Joh. van Voorst, theoloog en bibliothecaris van de universiteit (1820-1833). De erfgename, Mina van Dam, huwt in 1835 Rudolf Carel baron d'Ablaing van Giessenburg, onder andere Hoogheemraad van Schiedam. Tot 1844 wonen zij aan het Rapenburg. Daarna wordt het weer verhuurd; de familie houdt het eigendom tot 1911. De laatste bewoner, de arts Joh. Bruins Slot, verkoopt het in 1948 aan de Staat. Sindsdien zijn er de universitaire instellingen in gevestigd, achtereenvolgens: het Sociologisch Instituut, het Theologisch Instituut, het Bureau Studentenpsychologen en, sinds sept. 1984, de Interfacultaire Vakgroep Bestuurskunde. Aardig is nog te vermelden

den dat in de kamer waar nu Studentenzaken zit (mw. Gevers, mw. Van de Velde, dhr. Waalkens), de serrekamer, ook een Oranje heeft gezeten. Het is namelijk de werkkamer geweest van prinses Beatrix, die in het kader van de vrije studierichting Rechten in 1959 een programma Sociologie heeft gevolgd. Wie de 17^e eeuwse trap oploopt naar de eerste verdieping moet eens denken aan het bonte gezelschap dat daar zijn/haar voetstappen heeft liggen: wetenschappers, bestuurders, militairen, artsen, predikanten, boekhandelaren, steenbakkers en royalty.

Wij zouden het KOL haast vergeten en dat zou kwalijk zijn. Want in tegenstelling tot Rapenburg 59 geniet het KOL wereldfaam.

Het laboratorium is gebouwd op een deel van het terrein dat door de bekende ontploffing van het kruitschip in 1807 werd verwoest. Onder het KOL kan men nog steeds gewelven van vroegere gebouwen aantreffen. In de Tweede Wereldoorlog boden zij schuilplaats aan tal van onderduikers. De bouw van het natuurkundig lab onderstreepte de hoogten die het natuurwetenschappelijk onderzoek in Leiden tussen 1880 en 1930 had bereikt. Het gebouw is later vernoemd naar Heike Kamerlingh Onnes, die met zijn onderzoek naar lage tem-

peraturen wereldberoemd werd. In 1908 slaagt hij er in helium vloeibaar te maken. De installatie die hij zelf hiervoor heeft gebouwd, staat nog steeds in een ruimte op het KOL. Voorts ontdekt hij in 1911 de supergeleidende toestand van metalen. Nog steeds wordt in Leiden het lage temperatuuronderzoek, in relatie tot supergeleiding voortgezet. Lees de krant en weet hoe actueel dit is. Kamerlingh Onnes krijgt in 1913 de Nobelprijs. Genoemd moet ook worden Hendrik A. Lorentz, eveneens natuurkundige en Nobelprijswinnaar (1903). Zijn onderzoek in de electrodynamica is de grondslag geweest voor de door Albert Einstein ontworpen relativiteitstheorie. En dan is er nog Paul Ehrenfest, hoogleraar natuurkunde, die tal van buitenlandse collega's naar Leiden haalde. Wie de oudbouw van het KOL inloopt bedenke dat deze 3 Nederlandse natuurkundigen grote aantrekkingskracht uitoefenden: Einstein heeft in Leiden college gegeven, Madame Curie (radium) is hier geweest, evenals Niels Bohr (atoomtheorie, quantummechanica).

De geschiedenis van het RAP is vooral aardig omdat er zoveel bestuurders hebben gewoond. De geschiedenis van het KOL is vooral imposant.

Jazzcafé *the Duke*
Oude Singel 2
Leiden 071 - 121972

Elke dag live jazz

Impresariaat - Bemiddeling voor orkesten.

Overlegorgaan Studenten Belangen

Onlangs hebben drie nieuwe studenten-vertegenwoordigers plaatsgenomen in het vakgroepbestuur van Bestuurskunde. Bij de vertegenwoordigers kwamen de volgende vragen naar boven:

* Is het mogelijk voor een studenten-vertegenwoordiger om zelfstandig alle individuele problemen van studenten betreffende hun studie in een algemeen standpunt te verwoorden?

* Laat de kwaliteit van de wijze waarop de belangen van de studenten worden samengebracht en vertaald op deze manier niet te wensen over?

Als antwoord op deze vragen is het idee ontstaan, een orgaan op te richten ten einde het contact tussen bestuurskunde studenten en hun vertegenwoordigers te verbeteren. Een overlegorgaan dat zich regelmatig beraadt over de binnengekomen problemen, wensen, op- en aanmerkingen van studenten ten aanzien van de studie.

Het overlegorgaan zou naar de mening van de initiatiefnemers de volgende functies kunnen gaan vervullen:

- Localisatie van problemen; behalve dat het overlegorgaan benaderd kan worden door studenten, wordt er gedacht aan opiniepeilingen.
- Bundeling van en overleg over de binnengekomen informatie.

- Formulering van standpunten die uitgangspunt zijn voor verder overleg met de vakgroep.

Het overlegorgaan zou een grote bijdrage kunnen leveren aan de inhoudelijke taak van de studentenvertegenwoordigers.

Concreet is er de laatste weken het volgende gebeurd: Het idee is voorgelegd aan het vakgroepbestuur en is door de leden daarvan positief ontvangen. Daarnaast is er in de 'Mare' een oproep geplaatst waarin aan studenten gevraagd wordt mee te werken aan de ontwikkeling en definitieve totstandkoming van het 'Overlegorgaan Studenten Belangen' (OSB).

In de volgende B.B. wordt U nader geïnformeerd over de ontwikkelingen aangaande de 'OSB'. Belangstellenden kunnen informatie inwinnen bij de studentenvertegenwoordigers

De initiatiefnemers,
Jolanda van den Berg
Toontje van der Kruk
Paula van Kesteren
Jos van Wetten
Anneke Nauta

M.E.D.E.D.E.L.I.N.G.E.N

PROPEDEUSE

M&T 1B OUDE STOF

N=43

voldoende 79%

onvoldoende 21%

M&T 1B NIEUWE STOF

N= 215

voldoende 55%

onvoldoende 45%

INLEIDING STATISTIEK

N= 28

voldoende 39%

onvoldoende 61%

ECONOMIE

N= 183

voldoende 23%

onvoldoende 77%

2^e DEELTENTAMEN POLITICOLOGIE

N= 228

voldoende 61%

onvoldoende 39%

INLEIDING BESTUURSKUNDE

N= 305

voldoende 40%

onvoldoende 60%

HERTENTAMEN BESTUURSKUNDE II THEMA'S

N= 25

voldoende 64%

onvoldoende 36%

BASISDOCTORAAL

SOCIOLOGIE

N= 86

voldoende 65%

onvoldoende 35%

GROTE MOGENDHEDEN

N= 130

voldoende 58%

onvoldoende 42%

BESTUUR EN BESTUURSPROCESSEN

N=107

voldoende 75%

onvoldoende 25%

TENTAMENUITSLAGEN

BUREAUCRAATIE

N= 87

voldoende 34%

onvoldoende 66%

STAATS EN BESTUURSRECHT

N=107

voldoende 69%

onvoldoende 31%

DOCTORAAL II

RECHT VAN DE LAGERE PUBLIEKRECHTERLIJKE LICHAMEN

N= 15

voldoende 100%

onvoldoende 0%

INLEIDING ORGANISATIESOCIOLOGIE

N= 30

voldoende 53%

onvoldoende 47%

CENTRALISATIE & DECENTRALISATIE

N= 62

voldoende 47%

onvoldoende 53%

HERTENTAMEN BESLISSINGSTHEORIE

N= 24

voldoende 54%

onvoldoende 46%

DOCTORAAL III

IOM IV REGELGEVEN

N= 4

voldoende 100%

onvoldoende 0%

BELEIDSANALYSE

N= 17

voldoende 100%

onvoldoende 0%

BOEKHANDEL
KOOYKER

- heeft een zeer uitgebreide voorraad voorgeschreven en aanbevolen boeken voor *alle faculteiten*.
- biedt de mogelijkheid tot kopen op rekening.
- levert het complete pakket, inclusief buitenlandse titels zo goedkoop mogelijk.

***Een bezoek aan KOOYKER
is een studie waard!***

Nieuwe Rijn 13, 15-16, Leiden. Tel. **071-144146**
vanaf 20 mei: Breestraat 93, Leiden Tel. **071-160560**

Openingstijden:

Maandag van 13.00 - 18.00 uur; Dinsdag t/m vrijdag van 09.00 - 18.00 uur;
Zaterdag van 09.00 - 17.00 uur; Donderdag koopavond van 19.00 - 21.00 uur

en

Leidse Plein AZL, Rijsburgerweg 10, Leiden.
Telefoon **071 - 217455**

Openingstijden:

Maandag t/m vrijdag van 10.30 - 18.00 uur;
Donderdag koopavond;
Zaterdag van 13.30 - 17.00 uur